

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) - lokale retningslinjer for Kristiansund kommune 2023-2026

(foto: Eli Grete Moen)

Kristiansund kommune

Vedtaksdato: 06.12.23, sak 3/23 Hovedutvalg næring og omstilling

Innhold

Innhold

1) Innledning	3
Formålet med ordningen	3
Tiltak utover vanlig jordbruksdrift	3
Hvem kan motta SMIL-tilskudd:	3
Vurderinger av hvilke miljøverdier som normalt ivaretas gjennom vanlig drift, og hvilke miljøverdier som skal omfattes av denne ordningen.	3
Gjerding	4
Kulturmark og biologisk mangfold	4
Plastpresser	4
Digitale klaver	4
Fjerning av piggtråd	5
Fjerning av gardsfyllinger/sjøpelfyllinger	5
Dekke over eksisterende gjødsellager	5
Hvilken sum man vanligvis har til disposisjon	5
2) Om prosessen	5
3) Beskrivelse av miljøutfordringer, målsettinger og prioriteringer i perioden	6
Kort beskrivelse av landbruket i Kristiansund kommune	6
Beskrivelse av miljøutfordringer, overordna mål og tiltak som møter miljøutfordringene:	6
Kulturlandskap	7
Biologisk mangfold	7
Fjerning av fremmede skadelige arter i kulturlandskapet	9
Kulturminner og kulturmiljøer	9
Friluftsliv	10
Avrenning til vann og luft	10
Plantevern	11
4) Om prioriteringer og tilskuddsnivå i periode 2023-2026	11
Tiltakskategorier i prioritert rekkefølge	12
5) Retningslinjer for søknadsbehandling	13
6) Tilknytning til andre miljøordninger	14
Regionalt miljøprogram (RMP)	15
Kulturminnefondet	15
Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL)	15
7) Mer informasjon om regelverk, veiledere, faglige råd m.m.	15

1) Innledning

Formålet med ordningen

Fra 01.01.2014 fikk kommunene overført vedtaksmyndighet for bruken av de økonomiske virkemidlene innenfor landbruket, herunder bla. Forskrift 4. februar 2004 nr. 448 om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-forskriften). Formålet med dette var å skape et lokalt landbrukspolitisk engasjement, samt bidra til mer målrettet og effektivisert bruk av midlene.

Forutsetningen var at det skulle utarbeides flerårige strategier for bruken av midlene basert på lokale utfordringer og prioriteringer.

Formålet med ordningen er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap, og redusere forurensningen fra jordbruket. For å være berettiget tilskudd skal tiltaket gå utover det som kan forventes som en del av den vanlige jordbruksdriften.

Tiltak utover vanlig jordbruksdrift.

Ordningen skal bidra til at det blir gjennomført miljøtiltak utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Med miljøtiltak menes tiltak som skal ivareta natur- og kulturminneverdier og/eller redusere forurensning. Å følge lovpålagte krav som gjelder kulturlandskap eller forurensning, regnes som en del av den ordinære jordbruksdriften, og skal ikke prioriteres for SMIL-tilskudd.

Tiltak som skjøtsel og drift av arealer som følge av normal bruk av arealene til avling og alminnelig jordarbeiding knyttet til eksisterende drift, vil i hovedsak ikke være berettiget tilskudd etter denne ordningen. Det er først og fremst tiltak som innebærer en ekstra innsats utover dette, og som det er forbundet særlige kostnader med, som er berettiget tilskudd. Dette kan gjelde omlegging til, eller videreføring av, en driftsform som er egnet til å ivareta spesielle miljøverdier.

Hvem kan motta SMIL-tilskudd:

Tilskudd kan innvilges foretak som oppfyller vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4. Det må foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i denne forskriftens § 4 og § 5, tillatelsen skal være skriftlig og følge søknaden. Tilskudd kan også innvilges eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfyller vilkårene for tilskudd etter forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Det kan ikke søkes på nytt om det samme tiltaket før det har gått 10 år.

Alle tiltak som faller innenfor formålet med ordningen er tilskuddsberettiget, men det er opp til kommunen å prioritere mellom søknadene ut fra den lokale strategien.

Vurderinger av hvilke miljøverdier som normalt ivaretas gjennom vanlig drift, og hvilke miljøverdier som skal omfattes av denne ordningen.

Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet. Det kan også innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning eller risikoen for forurensning fra jordbruket. Under går vi gjennom noen av de

mest omspurte eller brukte ordningene i kommunen, og/eller spesifiserer hva som vurderes som normal jordbruksdrift for disse.

Gjerding

Der omsøkt areal gis areal- og kulturlandskapstilskudd tilsier dette at arealet blir drevet aktivt ved slått/beiting, som er som å anse som vanlig jordbruksdrift og er ikke berettiget tilskudd etter ordningen. Restaurering og skjøtsel er ikke å regne som et SMIL-tiltak på slike areal som mottar tilskudd. Ved søknad om tilskudd til rydding og gjerding ved gjenetablering av jordbruksarealer så må det ha gått minst 10 år siden sist det ble gitt produksjonstilskudd for arealene. Tilskudd til slike areal kan kun gis hvis søker innfrir grunnvilkårene i SMIL-forskriftens § 3 og bare hvis gjenetableringen vil legge til rette for en driftsform som er spesielt egnet til å ivareta spesielle miljøverdier. Det vil samtidig bli satt vilkår om fjerning av gamle gjerder. Høyeste kostnadsoverslag som godkjennes for oppsett av gjerde og rydding av trasse vil være 80 kr/m.

Kulturmark og biologisk mangfold

Det kan gis tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark.

Gammel kulturmark er arealer med vegetasjon utformet ved slått, beiting, styving eller andre driftsformer gjennom en lang periode, ofte uten tilførsel av gjødsel, og med plante- og dyreliv som skiller seg ut fra det som ellers kan være vanlig i området. Slik kulturmark kjennetegnes også ved spor etter gamle driftsmåter i terrengoverflaten, rydningsrøyser, murer styvingstrær mm., og andre kulturminner i området som gravhauger, hustufter mm. Arealene er ikke preget av moderne jordarbeiding, men er dominert av naturlig gras- og urtevegetasjon. At omsøkte områder er gammel kulturmark, må dokumenteres i søknaden. Slik dokumentasjon kan være gamle kart, flyfoto, bilder, bygdebøker eller tilsvarende. Etablering av beite på areal som ikke kan klassifiseres som gammel kulturmark, som blant annet skog/utmark, er ikke et SMIL-tiltak etter denne ordningen.

Biologisk mangfold kan være ivaretagelse av truet natur, utvalgte naturtyper, prioriterte arter, og pollinerende insekter tilknyttet kulturlandskapet. Tiltak for å fremme biologisk mangfold i skog og utmark omfattes bare dersom den aktuelle lokaliteten er gammel kulturmark.

Fjerning av fremmede skadelige arter i jordbrukets kulturlandskap kan være et eksempel på tiltak som kan ivareta eller gi økt biologisk mangfold. Bekjempelse av arter som følger nasjonal og/eller regional/lokal strategi vil bli prioritert.

Plastpresser

Det vil ikke bli gitt tilskudd til plastpresser, da SMIL-midler normalt ikke skal nyttes til løst teknisk utstyr. Ordningen skal bidra til at det blir gjennomført miljøtiltak utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ivaretagelse av plast fra landbruksdrift vurderes å være innenfor normal landbruksdrift, og foretakene har et ansvar for ikke å forurense og forsøple.

Digitale klaver

Det gis i utgangspunktet ikke tilskudd til digitale klaver. SMIL-midler skal normalt ikke benyttes til løst teknisk utstyr. For å bli vurdert å være innenfor ordningen må bruk av klaver være for å ivareta spesielt store kulturlandskaps- eller naturverdier i et område der kulturlandskapet eller naturverdiene gagnes av beitingen, og at fysiske gjerder ikke er ønskelige eller ikke mulig å få til i disse områdene. Se også punktet under gjerding i forhold til arealer som gis areal- og kulturlandskapstilskudd. Det gis ikke tilskudd til samme typen tiltak før det har gått minst 10 år.

Fjerning av piggråd

Siden 2010 har det vært forbudt å bruke piggråd for å regulere dyrs ferdsel, og gjerder med piggråd fra tiden før lovreguleringen skal erstattes med piggfrie alternativ ved vedlikehold. Generell opprydding av søppel og gamle piggrådgjerder ansees ikke som del av SMIL-ordningen, men noe som forventes som en del av den vanlige jordbruksdrifta i henhold til Forurensingsloven. Det kan vurderes om fjerning av piggråd kan inngå i kostnadsoverslag ved restaurering av gammel kulturmark eller lignende, eller det kan vurderes om fjerning av piggråd skal settes som ett vilkår i tilsagnet om tilskudd.

Fjerning av gardsfyllinger/søppelfyllinger

Generell opprydding av søppel ansees ikke som del av SMIL-ordningen, men noe som forventes som en del av den vanlige jordbruksdrifta og i henhold til Forurensingsloven.

Dekke over eksisterende gjødsellager

Det kan gis engangstilskudd til etablering av dekke over eksisterende gjødsellager. Det er et krav for å gi tilskudd at det benyttes en løsning av varig karakter som er tilpasset det aktuelle lageret

Hvilken sum man vanligvis har til disposisjon.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved landbruksavdelinga fordeler de økonomiske virkemidlene til miljøtiltak i landbruket i en årlig disposisjonsramme til kommunene. Kommunene står fritt til å disponere midlene etter vedtatte strategier innenfor forskriftene. Kommunen har de siste årene vanligvis hatt kr. 20.000,- til disposisjon for ordningen.

2) Om prosessen

Periode retningslinjene gjelder for.

Retningslinjene gjelder for perioden 2023-2026

Endringer fra forrige retningslinjer.

Prioritering i retningslinjene er vridd mot vannforvaltning og forurensing for blant annet å følge opp forventningene fra nasjonale- og regionale myndigheter, og for å nå målene i regional vannforvaltningsplan for å redusere miljøpåvirkningene fra landbruket. Det har i større grad blitt tydeliggjort at verden står også overfor en klima- og naturkrise som vil påvirke landbruket på flere måter, blant annet gjennom våtere og villere klima, tørkeperioder, og endring for det biologiske mangfoldet. Dagens intensive landbruk har negativ innvirkning på flere arter og artsgrupper. Det er viktig å ta vare på arter tilknyttet kulturlandskapet, og å hindre fremveksten av fremmede skadelige arter som kan ha negativ påvirkning for næringen. Det har i denne planen vært en gjennomgang og presisering av tiltak utover normal jordbruksdrift som vil innebære innskjerper i forhold til tidligere praksis.

Forankring i næringen, politisk m.m.

I samarbeid med faglagene og Statsforvalteren skal kommunene lage en lokal målsetting for hvilke tiltak som skal prioriteres. Planene går over 4 år, og skal tilpasses og samhandle med andre miljøordninger som regionalt miljøprogram og forskrift for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket av 4. februar 2004. Retningslinjen vedtas av hovedutvalget for næring og omstilling etter høringer hos faglagene og berørte instanser.

Eventuell høringsrunde og viktige innspill til denne.

Det kom ingen innspill til melding av oppstart av retningslinjen. Etter ordinær høring på utkast til retningslinjer kom det innspill fra Statsforvalteren. I forslag til plan ble det presisert i satser for eget arbeid at tilskuddssatsen til arbeid med maskiner er inkludert olje og drivstoff. Dette på bakgrunn av høringsinnspillet fra Statsforvalteren.

3) Beskrivelse av miljøutfordringer, målsettinger og prioriteringer i perioden

Kort beskrivelse av landbruket i Kristiansund kommune.

Det meste av landbruksdriften i Kristiansund kommune foregår på Frei. Omtrent 3,5 % av øya er jordbruksareal. På grunn av topografien består produksjonsarealene i Kristiansund ofte av mange mindre jord- og skogteiger, noe som er vanlig i vår region. Av klimatiske årsaker er de fleste av disse godt egnet til grasproduksjon, men det er også gode muligheter for poteter, grønnsaker og bærproduksjon. Landbruket i Kristiansund leverer kjente nasjonale merkevarer som Tine og Gilde.

Foretakene i Kristiansund driver i snitt et areal på 183 da (2018). 15 foretak søkte i 2022 om produksjonstilskudd. Den største verdiskapningen innen næringen skjer innen storfe, sau, grovfôr, jordbærproduksjon, samt noe potet. Det drives rundt 3000 dekar jordbruksareal i kommunen, et tall som har vært relativt stabilt de siste 10 år.

Beskrivelse av miljøutfordringer, overordna mål og tiltak som møter miljøutfordringene:

Noen av kommunens jordbruksarealer mangler dreneringsvedlikehold. Samtidig har man gått mot at tyngre redskap brukes under drift av arealene. Dette sammen med økte mengder nedbør øker utfordringer med å hindre erosjon og avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer. Tiltak som reduserer faren for forurensing, vil være prioritert i neste periode.

Fugler tilknyttet kulturmarka sliter. Menneskelig aktivitet er en viktig årsak til tilbakegangen som er observert for flere av disse artene. De er alle avhengig av et variert jordbrukslandskap med beite, kantsoner og gressareal. Bruk av sprøytemidler kan redusere mattilgangen for flere av artene og de er sårbare for tidspunkt for slått og måten det slås på. Det finnes imidlertid forvaltningstiltak som kan bedre forholdene for flere av disse artene. Bestandsutviklingen er negativ for blant annet buskskvett, gulspurv, sanglerke, storspove, vipe (kritisk truet), låvesvale og stær. Alle artene er avhengig av et variert jordbrukslandskap med forskjellige typer av arealbruk, kantsoner mellom arealtypene og også innslag av mer upåvirket natur. Flere av artene er sårbare for landbruksmaskiner og tidspunkt og hyppigheten av slått. Spesielt gjelder dette arter som sanglerke og vipe, som hekker direkte på jordbruksarealet. Mange av artene er også indirekte sårbare for sprøytemidler gjennom at de dermed får mindre tilgang til insekter.

Kristiansund kommune har en del eldre bygninger i tilknytning til kulturlandskapet. Kommunen har

forsøkt å følge opp målsettingen i tidligere planperioder om å ta vare på gamle bygninger i tilknytning til kulturlandskapet og til eldre tiders aktivitet i utmarka. Slike prosjekt er gjerne svært omfattende og kostnadskrevende. Landbruksbygninger er viktige landskapselement i jordbrukslandskapet. Selv om den opprinnelige bruken i dag er historie, kan for eksempel gamle melkeramper få nytt liv som busstur, og bevaring framfor riving av stabbur gir gårdstunet mer liv. Dette er verdier som sammen med et åpent kulturlandskap er viktige for folks hverdagslandskap.

Som i store deler av landet er det problemer med at fremmedarter sprer seg i og langs kulturlandskapet.

Kommunen vil trolig, som andre kommuner i Møre og Romsdal, fortsatt ha en utfordring i forhold til gjengroing av gammel kulturmark (innmark og beite). Særlig bør gjenskaping og vedlikehold av gamle utmarksbeiter og kulturmarksområder med rikt biologisk mangfold prioriteres.

Kulturlandskap

Rydding og gjenskaping av gammel kulturmark har vært en prioritert oppgave i kommunen i tidligere planer. Dette har ført til at eldre kulturbeiter har fått tilbake sitt gamle preg, samtidig som bøndene har fått utvidet sitt jordbruksareal. Likevel vil kommunen i de kommende årene, på lik linje med andre kommuner i Møre og Romsdal, fortsatt ha en utfordring i forhold til gjengroing. Når brukene blir større og drives mer intensivt blir de lettdrevne, flate arealene prioritert. Ukurante areal blir fort nedprioritert. Disse arealene står i fare for å gro igjen og det er viktig å sette i gang tiltak for å motvirke denne utviklinga. Se også tiltak under biologisk mangfold.

Det har i denne planen vært en gjennomgang og presisering av tiltak utover normal jordbruksdrift som vil innebære innskjerper i forhold til tidligere praksis. Dette gjelder spesielt i forhold til tilskudd til gjerding der det ikke kan gis tilskudd til areal som det søkes og gis produksjonstilskudd. For å være berettiget tilskudd må gjerdingen gagne og ivareta spesielle natur- og/eller kulturminneverdier.

Biologisk mangfold

I kulturlandskapet hvor gress er slått til fôr og dyr har beitet i utallige generasjoner er samspillet og artene svært sensitivt for overgjødning eller gjengroing. Mange blomsterarter og pollinerende insekter som har spesialisert seg på ulike blomster er helt avhengig av tradisjonell skjøtsel og forsvinner om det blir slutt på beite, eller om arealer gjødsles. ¼ av pollinerende insektarter i Norge var på rødlista for 2015.

Arter har ulike funksjoner, slik som å pollinere, fikse nitrogen, spre frø, bryte ned organisk materiale, blande jorda, spise andre arter, produsere biomasse. Hver og én spiller sin rolle. Aldersvariasjon på trær, og mangfold av ulike treslag påvirker hva slags fugler som hekker i skogen. Om skogen blir ensartet med kun trær i samme alder og treslag, som hogges likt, påvirkes også insektlivet, antall sopper som også fungerer som nedbrytere og antall mose- og lavarter. Ofte er artsmangfoldet best bevart og rikest i områder som har fått utvikle seg fritt over lengre tid, som for eksempel urskogsområder, men stort artsmangfold kan også finnes i kulturlandskapet der det har vært drevet jordbruk i utallige generasjoner. Den viktigste årsaken til at arter utrykkes er arealendringer. Vi bygger ut hyttelandsbyer, veier og vannkraft, flatehogger skog og lar kulturlandskapet gro igjen. Da endres livsmiljøet til artene som lever i et område så mye at de ikke klarer seg lenger eller finner andre steder å slå seg ned. Er endringen stor nok vil økosystemet kollapse.

Insektene forsvinner i skremmende fart. Mange fuglearter er truet, også fugler tilknyttet jordbrukslandskapet. Vipe, Storspove, Åkerrikse og Grashoppesanger er blitt sjeldne å se i jordbrukslandskapet.

Formål:

- Fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante- og dyreliv
- Bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet
- Ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka
- Ta vare på og utvikle variasjonen og mangfoldet av planter og dyr i kulturlandskapet ved hjelp av skjøtselstiltak og tilrettelegging.

Viktige punkt:

Ta vare på det kulturbetingte mangfoldet av planter og dyr i kulturlandskapet som er utvikla gjennom lang tids slått og beiting. Ta hensyn til ville planter og dyr i kulturlandskapet og bidra til å opprettholde livskraftige bestander. Gjennomføre tiltak som bidrar til gjenoppretting og utvikling av biologisk mangfold

Aktuelle tiltak:

- Unngå bruk av mineralgjødsel og kjemisk ugrasbekjempelse.
- Etablere kantsoner der slike mangler
- Tilrettelegging for pollinatorer i jordbruket
- Fjerning av fremmede skadelige arter

Det kan gis tilskudd til tiltak i områder som er vernet etter naturmangfoldloven. Dette kan være tiltak på eiendommer som har spesielle kvaliteter knyttet til gammel kulturmark og biologisk mangfold, som det er ønskelig å bevare.

Aktuelle tiltak kan være etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder og landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr, istandsetting og skjøtsel gjennom beiting, slått, styving og annen form for høsting av gammel kulturmark. Etablering av varig vegetasjon for økt omfang av naturlig grønnstruktur.

Det kan gis tilskudd til pollinatorvennlige tiltak. Gjennom aktiv skjøtsel av kulturlandskapet og tilrettelegging for pollinatorer i jordbruket, kan man sikre leveområder for pollinerende insekter. Variert landskap og mangfold av naturtyper med tilgang til egnede yngleområder, oppvekstområder og mat er viktige for disse artene. Kantsoner, slåttemark og naturbeitemark er eksempler på områder som er viktige for disse artene. Levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekter har stor betydning for naturmangfold og matproduksjon.

Fugler tilknyttet kulturlandskapet - tiltak som kan bidra til å bremse den negative utviklingen og hvilke av de syv artene disse hovedsakelig, men ikke utelukkende, er positive for:

- Bevare blomsterrike kantsoner, korridorer og åkerholmer med noe buskdekning som gir tilgang til insekter som næring, samt gir skjul og reirplasser (buskskvett, gulspurv, låvesvale, sanglerke, og vipe).
- Opprettholde beiteareal og slåttemark på innmark (buskskvett, gulspurv, låvesvale, storspove, stær, og vipe).
- Husdyr på beite nært gårdsbruk og reirlokalteter (låvesvale).
- Utsette tidspunkt for slått og tilstrebe tilpasning til hekketidens utvikling (buskskvett, sanglerke,

storspove, og vipe).

- Merke reirlokalteter for å hindre at reir kjøres over (buskskvett, sanglerke, storspove, og vviqe).
- Etablere områder i åkrene der det ikke sås, såkalte lerkevinduer (sanglerke).
- Pløye en sone på dyrka mark rett ved eller inntil innmarksbeite på minst 2 dekar som får ligge urørt mellom 10.mars og 1.juni (viqe).
- Unngå høstpløying (gulspurv, sanglerke, og viqe).
- Begrense bruk av plantevernmidler (buskskvett, gulspurv, låvesvale, sanglerke, stær, viqe).
- Periodevist brakklagt areal, vekstskifte, annet areal som gir skjul for fugleunger (gulspurv, storspove, og viqe).
- Beholde eldre driftsbygninger der det er mulig (låvesvale).
- Sikre tilgang til spillkorn som næring (gulspurv, men også overvintrende sanglerker).
- Gårdsdammer og vannelementer med kantsoner (låvesvale).
- Bevare eldre trær med hulrom (stær, man kan også sette opp stærkasser).
- Unngå drenering og nydyrking av myr og våtmarksområder (storspove).
- Skjøtsel av lyngheier og strandenger (storspove).
- Slå innenfra og ut når ungene har forlatt reiret slik at man jager ungene ut av arealet og ikke fanger de inne i sentrum av jordet (storspove og viqe).
- Sikre et variert jordbrukslandskap med varierte driftsformer og sette av nok areal til hekkeområder, næringssøksområder og områder der ungene kan overleve etter de forlater reiret (alle artene).
- Hindre tilplanting med barskog og gjengroing av beiter, slåttemark, åkerholmer og kantsoner (alle artene).

Tiltak kan sees i sammenheng med RMP-midler – Tilskudd til vern av trua fuglearter i jordbrukslandskapet.

Fjerning av fremmede skadelige arter i kulturlandskapet

Fremmede arter sprer seg i kulturlandskapet, langs vassdrag og i skog, blant annet Kjempespringfrø, Lupin, Parkslirekne, og Platanlønn. Bekjemping av fremmede skadelige arter i jordbrukets kulturlandskap kan være et eksempel på tiltak som kan ivareta eller gi økt biologisk mangfold. For bruk av plantevernmidler forutsetter dette tillatelse enten fra kommune eller Mattilsynet dersom tiltaket skal skje i nærheten av vassdrag.

Tiltak for å fremme biologisk mangfold i skog og utmark omfattes bare dersom den aktuelle lokaliteten er gammel kulturmark. Dette kan for eksempel være utslåtter eller seterområder.

Kulturminner og kulturmiljøer

Ivaretagelse av gamle SEFRAK-registrerte bygninger har vært en prioritert oppgave i kommunen i tidligere planer.

Verneverdige bygninger

Det har i sist planperiode vært saker med restaurering av eldre gardsbygninger, der det er gitt tilskudd for å ivareta eldre SEFRAK-registrerte bygninger i kulturmiljøet. Dette er ofte kostbare prosjekter. Det må derfor påregnes at det kun gis tilskudd til (mindre) utvendige prosjekter, og at tilskuddssatsen er lavere enn for de andre gruppene. Det kan gis tilskudd til tiltak i områder som er vernet etter kulturminneloven. Dette kan være tiltak på eiendommer som har spesielle kvaliteter knyttet til kulturminner, kulturmiljøer, som det er ønskelig å bevare.

Formål:

Restaurering og vedlikehold av verneverdige bygninger i jordbrukets kulturlandskap.

Verneverdig bygning: Bygning som ikke er freda, men som på grunn av sin egenart eller som del av et kulturmiljø utgjør et viktig innslag i kulturlandskapet, og som det er viktig å ta vare på.

Viktig:

- Verneverdige bygninger og andre tiltak som er med i kulturminneplanen for kommunen blir prioritert.
- Bygningens miljøverdi som innslag i jordbrukets kulturlandskap og SEFRAK-status vektlegges
- Gjelder utvendig vedlikehold
- Restaurering og vedlikehold skal skje i samsvar med de prinsipper kulturminneforvaltninga legger til grunn. Dette gjelder blant annet:
 - Bevare opprinnelige elementer, unngå endringer
 - Reparasjoner framfor hel utskifting
 - Bruk av tradisjonelle, stedegne materialer og håndverksteknikker
 - Bruk av tradisjonelle farger

Uttale fra kulturminnemyndighet må følge søknaden, og det settes vilkår som skal ivareta kulturminneverdiene. Dette kan være vilkår om materialbruk, arbeidsmetode og kompetanse hos håndverkere. Det settes krav om bilder, dokumentasjon av arbeidsprosessen og sluttresultatet.

Friluftsliv

Kommunen har store friluftsområder. Inngangen til disse områdene kan noen ganger gå gjennom landbrukets kulturlandskap. Det kan oppstå konflikter knyttet til passering av kulturlandskapet, og det kan medføre slitasje på gjerder og klyvv.

Formål:

Legge til rette for rekreasjon og opplevelser i jordbrukets kulturlandskap gjennom ferdsel og friluftsliv. Tilskudd til sammenhengende sti- og turvegnett i tilknytning til veger eller linjedrag i landskapet og forenkling av adkomst til utmark og strandsoner.

Aktuelle tiltak:

- Rydding, istandsetting eller anlegg av stier og ferdselsårer i tilknytning til kulturlandskapet
- Anlegning av porter, eller gjerdeklyvv
- Merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon

Forsiktighetsregler og begrensninger:

Unngå uheldige effekter på natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet. Unngå ferdsel over innmarksbeite som kan medføre fare for folk og fe. Turstier i utmarksområder omfattes ikke av ordninga med mindre det dreier seg om kortere strekninger som er nødvendig for å oppnå gode helhetsløsninger. Tilskudd skal ikke brukes for å legge til rette for parkering eller motorferdsel i utmark. Kulturminnemyndighetene må involveres ved tilrettelegging ved kulturminner/kulturmiljøer, eller der gamle stier/veier har en kulturhistorisk verdi.

Prioritert: Gamle stier som har kulturhistorisk verdi, og/eller gir tilgjengelighet for allmennheten.

Avrenning til vann og luft

Kommunen har store arealer som mangler dreneringsvedlikehold. Samtidig har man gått mot at tyngre redskap brukes under drift av arealene. Dette sammen med økte mengder nedbør, og for lite kapasitet på rør øker utfordringer med å hindre erosjon og avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer.

Fokuset på miljø og klima står bare sterkere og sterkere nasjonalt og internasjonalt. Det stilles stadig nye, og høyere krav om å redusere klimaavtrykket i landbruket. Hydrotekniske anlegg og tilskudd til lager for rundballer for bedre kontroll med avrenning fra jordbruket er blant aktuelle forurensningstiltak i Kristiansund kommune.

Det kan gis tilskudd til tiltak som bidrar til å redusere forurensning eller risiko for forurensning fra jordbruket (forurensningstiltak). Tiltakene må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier eller kulturminner. Områder som Statsforvalteren gjennom arbeid med vannforskriften, regionale vannforvaltningsplaner og utarbeidelse av regionale miljøprogram vil bli prioritert.

Dekke over eksisterende gjødsellager

Det kan gis engangstilskudd til etablering av dekke over eksisterende gjødsellager. Det er et krav for å gi tilskudd at det benyttes en løsning av varig karakter som er tilpasset det aktuelle lageret.

Formål:

Dekke over eksisterende gjødsellager kan dempe utslipp til luft, særlig av ammoniakk. Mange typer dekke kan også utvide lagerkapasiteten gjennom å lede nedbør vekk fra lageret. For enkelte foretak kan tiltak derfor også være ledd i å innfri minstekrav til lagerkapasitet. Det kan telle positivt om dekket bidrar til å sikre lagerkapasiteten, men det primære formålet med dekket skal være å dempe utslipp til luft.

Viktige punkt:

- Skal dempe utslipp til luft
- Det stilles krav om at løsningen er av varig karakter tilpasset det aktuelle lageret.

Avskjæringsgrøfter

Formål:

Avskjære overflate- og grunnvannstrøm fra utmark mot innmark for å redusere risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer.

Viktige punkt:

- Djup nok grøft til å avskjære grunnvannsstrømmer (for eksempel i sandlag eller oppå leirhylla)
- Slake nok sideskråninger, slik at de står og gror til
- Grøftefyll bør ikke legges på øvre grøftekant
- Unngå vannerosjon i selve grøfta
- Tilstrekkelig dimensjonert hovedavløp (åpent eller lukka)

Plantevern

Rensetiltak for plantevernmidler – biobed

4) Om prioriteringer og tilskuddsnivå i periode 2023-2026

- Forurensningstiltak som har kapasitet til å bedre miljøet i vannforekomster påvirket av landbruk (f.eks. fangdammer), tiltak som hindrer avrenning fra rundballager, og tiltak for å dempe utslipp av ammoniakk til luft (f.eks. varig dekke over eksisterende gjødsellager som samtidig utvider lagringskapasiteten) vil bli prioritert. Tiltak i områder som i vann-nett står i fare for ikke å nå miljøtilstand god vil ha høyest prioritet.
- Bekjempelse av fremmede arter. Bekjempelse av arter på nasjonal eller regional tiltaksliste vil

bli prioritert

- Ivareta biologisk mangfold og gammel kulturmark. Tiltak som styrker det biologiske mangfoldet, og/eller skaper vandringsveier for pollinerende insekter vil bli prioritert. Viktige arter eller biotoper vil ha høyest prioritet. Tiltak for fuglearter tilknyttet kulturmarka, og som er på rødlista vil bli prioritert.

Tiltakskategorier i prioritert rekkefølge

Prioritet	Tiltak/tiltakskategori	Tilskuddsprosent
1.	Forurensningstiltak • bedre vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster • redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket • redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket • redusere miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket Utslipp til luft • Dekke over eksisterende gjødsellager Avrenning til vann •Hydrotekniske anlegg ○ utbedring og supplering, inntaks- og nedløpskummer, avskjæringsgrøfter ○ erosjonssikring av åpne løp. Etablering av vegetasjonssoner for å redusere skadelig virkning av erosjon og arealavrenning ○ oppdimensjonering av lukka løp ○ gjenåpning av bekkelukkinger for å redusere erosjon og øke vannløpets selvrensingsevne. • Fangdammer, andre økologiske rensetiltak	Inntil 70 %
2.	Plantevern • Investeringer som reduserer risiko for tap av plantevernmidler, eksempelvis biobed ved påfyllingsplasser og lignende	Inntil 50 %
3.	Biologisk mangfold • fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter fugler og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante-, fugle- og dyreliv • bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter, fugler og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet • ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretagelse av det biologiske mangfoldet og landskapsbildet knyttet til den gamle kulturmarka • tilrettelegge for pollinerende insekter • bekjemping av fremmede skadelige arter	Inntil 50 %
4.	Kulturlandskap • ta vare på og skjøtte biologisk verdifulle arealer i jordbruket • bedre status for truede arter i jordbruket • å bedre tilstanden til kulturminner og kulturmiljøer i jordbruket • bedre allmenhetens tilgang til jordbrukslandskapet	Inntil 50 %
5.	Kulturminner og kulturmiljøer • alle slags verneverdige bygninger i landbruket	For verneverdige bygninger inntil

	• synliggjøre kulturminner tilknyttet landbruket registrert i Askeladden, gamle øk-kart, eller fylkeskommunens arkeologiske arkiv. Kulturminnet må være synlig på overflaten og ligge på eller inntil kulturmark, dette kan f. eks være gravhauger og –røyser, gamle veifar, stier, veimerker, klopper mm • kulturminner i kommunens kulturminneplan tilknyttet landbruket vil bli prioritert	30 %, for øvrige inntil 50 %
6.	Friluftsliv • tilrettelegging for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne for å bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.	Inntil 50 %

5) Retningslinjer for søknadsbehandling

Søknadsfrist for ordningen er 1. mars. For sent innkomne søknader vil bli avvist. Søknadene blir vanligvis behandlet i løpet av mai-juli.

Søknader skal sendes inn via ID-porten/Altinn. Du finner hvordan du søker og hva som skal registreres i skjemaet ved å følge linken under, og punktet på siden du kommer til som heter Utfylling av søknad: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil> . Husk å begrunne hvordan tiltaket vil fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og/eller reduserer forurensingen. Merk at tiltak kan bare gis tilskudd hvis de går utover normal jordbruksdrift.

Obligatorisk vedlegg

Til søknaden må du legge ved kart som viser arealets/objektets beliggenhet. Kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet og følge søknaden.

Andre vedlegg

- Detaljerte pristilbud fra for eksempel håndverker eller entreprenør
- Uttale fra kulturmyndighet ved søknader om tilskudd som berører kulturminner og verneverdige bygninger
- Bilder av areal/objekt
- Skriftlig godkjenning fra grunneier(e) dersom du selv ikke er eier av objektet/arealet
- Uttale fra fagfolk, der det er naturlig, som anbefaler tiltaket (eks restaurering av verneverdig bygg)
- Skjøtselsplaner og tilstandsregistreringer

Når kommunen har mottatt søknaden sjekker vi opplysninger du har sendt inn. Hvis det er behov for mer informasjon vil vi be om det. Mangelfulle søknader kan avvises. Merk spesielt obligatoriske vedlegg til søknaden da disse ofte mangler som vedlegg til innsendte søknader. Det er ressurskrevende og forlenger saksbehandlingstiden at kommunen må etterspørre dokumentasjon.

Du får svar på søknaden via Altinn, eller via den digitale løsningen du har valgt å motta post. Vilkår til søknaden vil gå frem av tilskuddsbrevet.

Du kan klage på vedtaket du mottar på din SMIL-søknad. Klagen sendes kommunen. Statsforvalteren vil behandle klagesaken hvis ikke kommunen omgjør vedtaket etter klage.

Tilskuddet kan bli krevd tilbakebetalt eller vedtaket kan bli omgjort hvis det er gjort feil i utbetalingen, ved regelbrudd eller du har gitt feil opplysninger.

Satser for eget arbeid

- Person i arbeid: 300 kr/time
- Arbeid med motorsag og ryddesag: 350 kr/time
- Person med traktor/ATV: 600 kr/time
- Person + gravemaskin: 800 kr/time

Satsene er inkludert drivstoff og olje til maskinene.

Arbeidsfrist settes til 3 år, med mulighet til 2 års forlengelse etter søknad. Kommunen kan ikke gi lengre arbeidsfrist enn til sammen 5 år. Det vil bli praktisert en streng praksis for utsettelse av arbeidsfrist.

Ved slutføring av prosjektet sendes utbetalingsanmodning digitalt via Altinn. Landbruksdirektoratets **obligatoriske** rapporteringsskjema fylles ut og legges ved utbetalingsanmodningen sammen med sluttregnskap og dokumentasjon på utlegg for tiltaket. Vilkår for å få utbetalt tilskudd må være oppfylt før utbetalingsanmodningen kan sendes inn. Det obligatoriske rapporteringsskjemaet finner du her: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil?openStep=9bd67683-82ff-41db-b03a-c841ef7b40e1-3> under punkt 4 Svar, rapportering og utbetaling under Send rapport.

For flerårige større prosjekter kan det være aktuelt å be om utbetaling underveis i prosjektperioden. Deler av tilskuddet kan utbetales etter hvert som det godtgjøres fremdrift i gjennomføringen av større prosjekt og rapporteringen er godkjent. Minst 25 % av tilskuddet holdes tilbake til tiltaket er gjennomført og en sluttrapport og sluttregnskap er godkjent.

Nærmere krav til dokumentasjon og rapportering ved del- og sluttutbetaling vil være omtalt i tilskuddsbrevet.

Søker må gjøre seg kjent med hvilke miljøverdier som finnes på eiendommen og legge ved kart til søknaden som viser hvor tiltaket skal gjennomføres. Vi anbefaler at søker benytter Gårdskart på nett og merker av hvor tiltaket skal gjennomføres.

Følgende dokumentasjon må søker ha klar på søknadstidspunktet:

- gjødslingsplan i tråd med forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging.
- Journal over plantevernmidler som brukes på eiendommen. Journalen skal inneholde følgende opplysninger:
 - navn på plantevernmiddelet som er brukt,
 - tidspunkt for behandling og dosen som er brukt,
 - området og veksten som plantevernmiddelet ble brukt på.

Dersom arealene er leid bort må søker likevel kunne dokumentere at vilkårene for hvem som kan motta SMIL-tilskudd og at miljøkravene er oppfylt. Søker må sørge for at denne dokumentasjonen er klar på søknadstidspunktet, og er tilgjengelig ved kontroll. Vi anbefaler at søker i disse tilfellene har en avtale med leietaker om at dokumentasjonen foreligger og kan framvises. Avtalen bør være skriftlig.

6) Tilknytning til andre miljøordninger

Kommunene skal se til regionale og nasjonale miljøordninger under utarbeidelse av sine retningslinjer. De tre mest kjente er kort omhandlet i teksten under.

Regionalt miljøprogram (RMP)

Regionale miljøprogram skal stimulere til økt miljøinnsats i jordbruket. Miljøutfordringene er ulike rundt om i landet. Miljøtilskuddene er derfor utformet for å ivareta de regionale miljøutfordringene. Møre og Romsdals plan er 4-årig og gjelder fra 2023-2026. Planen for Møre og Romsdal skal stimulere til følgende mål:

- opprettholde og utvikle et åpent og variert kulturlandskap
- spesielle verdier i kulturlandskapet skal tas vare på og skjøttes
- god agronomi skal fremmes
- forurensing og tap av næringsstoff fra jordbruket skal reduseres

Kulturminnefondet

Kulturminnefondet er en statlig tilskuddsordning for private eiere av verneverdige kulturminner. Kulturminnefondet gir økonomisk støtte til bevaring av verneverdige kulturminner som bygninger, bosteder, båter, hageanlegg og kulturlandskap. Visjonen deres er vern gjennom aktiv bruk, og de ønsker å formidle mulighetene for ny bruk, gjenbruk og transformasjon til private eiere.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL)

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en samling av særs verdifulle kulturlandskap i Norge, som blir støttet gjennom en felles tilskuddsordning mellom landbruks- og miljøforvaltningen. Møre og Romsdal har flere områder som omfattes av denne ordningen som Fjellgårdene i Sunndal og Eikesdalen, men ingen i Kristiansund.

7) Mer informasjon om regelverk, veiledere, faglige råd m.m.

Gjeldene regelverk og relatere dokumenter.

- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket av 4. februar 2004 nr 448:
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-02-04-448>
- Kommentarer til forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket,
<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil/forskrift-om-tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket--kommentarer-til-regelverk>
- Statsforvalterens nettside Spesielle miljøtiltak i jordbruket:
<https://www.statsforvalteren.no/nb/Møre-og-Romsdal/Landbruk-og-mat/Jordbruk/kulturlandskap/spesielle-miljotiltak-i-jordbruket/>
- Forskrift om regionale miljøtilskudd i jordbruket, Møre og Romsdal
<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2023-02-24-242>
- Rundskriv 2023-1 RMP – Kommentarer til Forskrift om regionale Miljøtilskot i jordbruket, Møre og Romsdal
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/52bc8f54a9cf4156a2fcad52a43a883a/rundskriv-2022-2-rmp---kommentarer-til-forskrift-om-regionale-miljotilskot-i-jordbruket-more-og-romsdal.pdf>
- Statsforvalteren i Møre og Romsdal RMP: <https://www.statsforvalteren.no/more-og-romsdal/landbruk-og-mat/jordbruk/regionale-miljotilskot/>
- Nasjonalt miljøprogram 2023-2026
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/fd9e58d40d254214987c31054138622b/nasjonalt-miljoprogram-2023-2026.pdf>

- Naturtypekartlegging, biologisk mangfold www.naturbase.no
- Artsdatabanken www.artsdatabanken.no
- Vannforekomster og vannforvaltning www.vann-nett.no
- Nasjonal kulturminnedatabase www.riksantikvaren.no
- Forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord:
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-25-769>
- Forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord – kommentarer til regelverket:
<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-drenering-av-jordbruksjord/forskrift-om-tilskudd-til-drenering-av-jordbruksjord--kommentarer-til-regelverk>
- Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket (PT-forskriften):
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1817>
- Produksjonstilskudd og avløsertilskudd – kommentarer til regelverk:
<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/produksjonstilskudd-og-avlosertilskudd-i-jordbruket/produksjonstilskudd-og-avlosertilskudd-kommentarer-til-regelverk>
- Nasjonal pollinatorstrategi – En strategi for levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekt:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3e16b8410e704d54af40bcb3e687fb4e/nasjonale-strategi-for-villbier.pdf>
- Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot skadelige fremmede arter
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/planer/t-1460.pdf>
- Landbruksdirektoratets nettside om SMIL:
<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/ordninger-for-jordbruk/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil>
- Kulturminnefondet: <https://kulturminnefondet.no/>

Kontaktinformasjon

Kristiansund kommune, Pb 178, 6509 Kristiansund, epost: postmottak@kristiansund.kommune.no , telefon sentralbord: 71 57 40 00

Gjemneskommune har avtale med Kristiansund kommune om behandling av landbrukssaker

Gjemnes kommune, Nordmørsvegen 24, 6631 Batnfjordsøra, epost: post@gjemnes.kommune.no , telefon sentralbord: 71 29 11 11